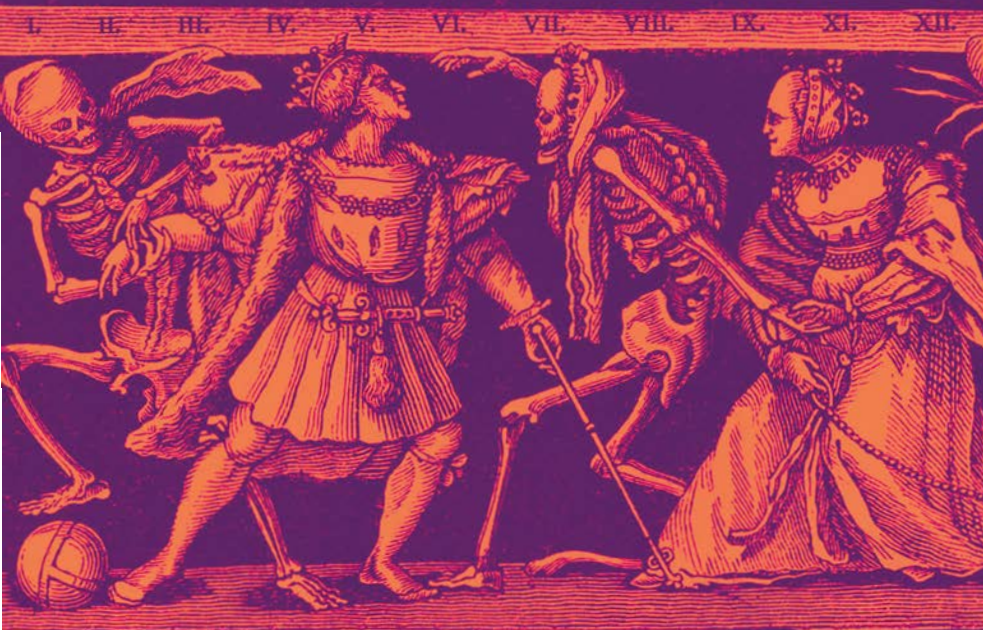

Даниел Дефо

ДНЕВНИК НА ЧУМАВАТА ГОДИНА

Написана през 1722 година, тази книга е актуална и днес. Особено днес.
The Guardian

Анотроф

Даниел Дефо
ДНЕВНИК НА
ЧУМАВАТА
ГОДИНА

Превод от английски
Васил Атанасов

Агостроф

София, 2020

Daniel Defoe
A Journal of the Plague Year

Даниел Дефо
Дневник на чумавата година

© Васил Атанасов, превод, 1983, 2020

© Яна Аргиropулос, дизайн на корица, 2020

© Стефан Пеев, наборен шрифт Veleka (SIL Open Font License), 2020

© Апостроф – запазена марка на „Алто
комюникейшънс енд пбблишинг“ ООД, 2020

ISBN 978-954-2962-79-3

Беше началото на септември 1664 г., когато и аз, и някои мои съседи узнахме при най-обикновен разговор, че чумата отново се появила в Холандия; предната година тя се бе широко разпространила там, особено в Амстердам и Ротердам, където някои казваха, че дошла от Италия, други, че била донесена от Изтока заедно със стоки, пренесени с търгуващите с Турция италиански кораби, трети от Крит, четвърти от Кипър. Впрочем откъде беше дошла, нямаше значение, всички обаче бяха съгласни, че в Холандия чумата се бе появила отново.

По онова време нямаше вестници, които да разпространяват слухове и новини и да ги украсяват с измислици, което доживях да видя. За такива неща узнавахме от писмата на търговците и хората, които си пишеха с приятели в чужбина, и каквото чуехме от тях, се разнасяше от уста на уста, така че новините не достигаха до цялата нация, както е днес. Изглежда, че правителството е знаело истината и на няколко пъти е обмисляло как да предотврати пренасянето на чумата, но всичко е било държано в тайна. И тъй, слухът отново заглъхна и хората го забравиха като нещо, което не ги вълнува много; всички се надяваха, че мълвата ще се окаже невярна. Това положение продължи до края на ноември или началото на декември 1664 година, когато двама души (твърдяха, че били французи) умряха от чума в Лонг Ейкър, или по-точно

към горния край на Друри Лейн. Семейството, където двамата живеели, се опитало да потули случая, но тъй като вестта се била разнесла из махалата и съседите започнали да говорят за това, тя достигнала до властите. Загрижени, те наредили на двама лекари и един хирург да посетят къщата и да проучат случая, което и било сторено. След като открили ясните признаци на болестта и по двата трупа, те обявили официално, че мъртвите са умрели от чума. Това било съобщено на енорийския писар и той докладвал в кметството. Вписали го в седмичното съобщение за смъртността по обичайния начин, а именно:

чума 2 случая

засегнати енории 1

Тази вест много разтревожи хората – смут обхвана целия град, още повече че през последната седмица на декември още един човек умря в същата къща, все от същата болест. Поотгърнахме си в продължение на около шест седмици, през които никой не умря от чума, и затова почнаха да говорят, че болестта била преминала; но след това, струва ми се, беше към 12 февруари, в една друга къща, все в същата енория, умря друг човек от същата болест.

Това привлече вниманието на хората към този край на града и тъй като седмичните съобщения показваха увеличение на погребенията в енорията Сейнт Джайлс повече от обикновено, хората почнаха да подозират, че чумата върлува между жителите ѝ и че мнозина са умрели от чума, макар че семействата са гледали да прикрият това, доколкото им е било възможно. Това здраво уплаши

лондончани и малцина се решаваха да минат по Друри Лейн или по други улици, където предполагаша, че има чума, освен ако имаха неотложна работа там.

Ето как нарастваха смъртните случаи в съобщенията: обичайният брой погребения на седмица в енорията Сейнт Джайлс и гъ фийлдс и Сейнт Андрюс беше от дванадесет до седемнадесет или деветнадесет, с по един-два случая повече или по-малко. Щом чумата се яви в енорията Сейнт Джайлс, хората забелязаха, че броят на погребенията значително нарасна. Например:

<i>От 27 декември до 3 януари</i>	<i>Сейнт Джайлс</i>	16
	<i>Сейнт Андрюс</i>	17
<i>от 3 януари до 10 януари</i>	<i>Сейнт Джайлс</i>	18
	<i>Сейнт Андрюс</i>	18
<i>от 17 януари до 24 януари</i>	<i>Сейнт Джайлс</i>	23
	<i>Сейнт Андрюс</i>	16
<i>от 24 януари до 31 януари</i>	<i>Сейнт Джайлс</i>	24
	<i>Сейнт Андрюс</i>	15
<i>от 30 януари до 7 февруари</i>	<i>Сейнт Джайлс</i>	21
	<i>Сейнт Андрюс</i>	23
<i>от 7 февруари до 14 февруари</i>	<i>Сейнт Джайлс</i>	24
	<i>от които един от чума.</i>	

Подобно увеличение се наблюдаваше и в съобщенията за енорията Сейнт Брайдс, разположена от едната страна на енорията Хоубърн, и в енорията Сейнт Джеймс Кларкънуел, от другата страна на Хоубърн. И в двете енорси

обикновено седмично умираха четири до шест или осем души. По това време броят им нарасна както следва:

<i>От 20 декември до 27 декември</i>	<i>Сейнт Брайдс</i>	0
	<i>Сейнт Джеймс</i>	8
<i>от 27 декември до 3 януари</i>	<i>Сейнт Брайдс</i>	6
	<i>Сейнт Джеймс</i>	9
<i>от 3 януари до 10 януари</i>	<i>Сейнт Брайдс</i>	11
	<i>Сейнт Джеймс</i>	7
<i>от 10 януари до 17 януари</i>	<i>Сейнт Брайдс</i>	12
	<i>Сейнт Джеймс</i>	9
<i>от 17 януари до 24 януари</i>	<i>Сейнт Брайдс</i>	9
	<i>Сейнт Джеймс</i>	15
<i>от 24 януари до 31 януари</i>	<i>Сейнт Брайдс</i>	8
	<i>Сейнт Джеймс</i>	12
<i>от 31 януари до 7 февруари</i>	<i>Сейнт Брайдс</i>	13
	<i>Сейнт Джеймс</i>	5
<i>от 7 февруари до 17 февруари</i>	<i>Сейнт Брайдс</i>	12
	<i>Сейнт Джеймс</i>	6

Освен това хората забелязаха с голямо безпокойство, че седмичните съобщения даваха по-голям брой починали именно през тези седмици, когато обикновено по това време на годината техният брой е по-умерен.

Според съобщенията обикновено броят на погребенията беше към 240 или 300 седмично.

Последната цифра се смяташе за твърде висока; но по-късно видяхме, че съобщенията даваха все по-голям брой погребения, както следва:

	Погребани	Увеличение
<i>от 20 декември до 27 декември</i>	291	
<i>от 27 декември до 3 януари</i>	349	68
<i>от 3 януари до 10 януари</i>	394	45
<i>от 10 януари до 17 януари</i>	415	21
<i>от 17 януари до 21 януари</i>	475	59

Броят в последното съобщение беше наистина ужасяващ, защото се знаеше, че превишава броя на погребаните в една седмица от времето на предишната епидемия от 1656 година.

Но и това се размина; тъй като застудя и започналото през декември мразовито време продължи чак до края на февруари, съпроводено от студени, макар и умерени ветрове, броят на умрелите според съобщенията спадна – Лондон беше свободен от епидемията и всички смятаха опасността отминала веднъж завинаги; единствено погребенията в енорията Сейнт Джайлс продължаваха да нарастват, в началото на април те бяха двадесет и пет седмично, а през седмицата между 18-и и 25-и енорията Сейнт Джайлс погребва тридесет души, между които двама от чума и осем от петнист тиф, което смятаха за едно и също; общият брой на умрелите от петнист тиф също се увеличи: от осем седмично по-рано, в

споменатата седмица станаха дванадесет души.

Тази вест отново ни разтревожи: хората бяха изпълнени със страшни предчувствия, особено когато времето се промени и се позатопли – приближаваше лятото. И въпреки това през следващата седмица като че ли изникна някаква надежда. Цифрите в съобщението бяха ниски – всичко на всичко 388, но нито един от чума; затова пък имаше четирима умрели от петнист тиф.

През следващата седмица обаче чумата отново се върна и този път тя се появи в две-три други енориси, а именно в Сейнт Анджус Хоубърн, Сейнт Клемент Дейнс и за голям ужас на Сити* един от смъртните случаи беше вътре в градските стени – в енорията Сейнт Мери Улчърч, т.е., на Бетърбайндър Лейн, близо до борсата; броят на умрелите беше: девет от чума и шест от петнист тиф.

Впоследствие, когато разучиха нещата, се установи, че умрелият в Бетърбайндър Лейн французин по-рано живеел в Лонг Ейкър, наблизо до заразените къщи – напуснал бил къщата, уплашен от чумата, без да знае, че е заразен. Вече беше към началото на май, при това времето бе хубаво, променливо и достатъчно прохладно, така че хората все още се надяваха чумата да е отминала. Надежда им вдъхваше обстоятелството, че нямаше заболели в Сити и че във всичките деветдесет и седем енориси бяха погребани всичко на всичко петдесет и четирима души. Започнахме да се надяваме, че епидемията няма да се разпространи извън западната част на града, тъй като тя

---

* Търговският център на Лондон. – Б. пр.

върлуваше предимно там. А през следващата седмица – от девети до шестнадесети май – умряха само трима, и то нито един от Сити и Либъртис*, а Сейнт Андрюс погребва само петнадесет души, което беше малко. Вярно, че Сейнт Джайлс погребва тридесет и двама, но и там имало само един случай на чума. Хората се поуспокоиха, тъй като броят на умрелите в съобщенията беше нисък – предишната седмица 347 и тази седмица 343. Продължавахме да живеем с тези надежди няколко дни, но само толкова, защото хората не можеше повече да се лъжат така. Започнаха да претърсват къщите и откриха, че чумата се беше разпространила навсякъде и че мнозина умираха от нея ежедневно. Така че всичките ни надежди се стопиха – повече не можеше да се крие, че заразата дотолкова се беше разпространила, че нямаше никаква надежда да се спре. Стана ясно, че тя беше обхванала няколко улици в енорията Сейнт Джайлс и в няколко семейства всички били болни. И както трябваше да се очаква, това пролича в съобщението за следващата седмица. Действително само четиринадесет души бяха посочени като умрели от чума, но това явно беше измама и хитруване, защото в енорията Сейнт Джайлс бяха погребани общо четиридесет души, а се знаеше, че повечето бяха умрели от чума, макар и да бяха вписани като умрели от други болести; и макар броят на погребаните да не надхвърли тридесет и двама и общият брой според съобщенията да не беше повече от 385, все пак имаше четиринадесет случая на

* Лондонски квартал, който не е бил подчинен на съдебната власт на шерифа. – Б. пр.

петнист тиф и четиринадесет на чума; ние обаче смятахме за сигурно, че тази седмица петдесет души бяха умрели от чума.

Следващото съобщение се отнасяше за седмицата от 23-и до 30-и май, когато умрелите от чума бяха седемнадесет. За сметка на това броят на погребаните в енорията Сейнт Джайлс беше петдесет и трима – страшно голям брой! – и от тях само девет бяха посочени като умрели от чума. При по-внимателна проверка от мировите съдии, извършена по искане на кмета, се оказа, че всъщност имало още 20 души, умрели от чума в енорията, но те били вписани като умрели от петнист тиф или от други болести, извън случаите, които били укрити.

Но тези неща бяха незначителни в сравнение с онова, което последва, защото настана горещо време и от първата седмица на юни заразата се разпространи страшно бързо. Цифрите в съобщенията нараснаха много: случаите на треска, петнист тиф, лоши зъби започнаха да се увеличават, защото всички, които можеха, прикриваха болестта, за да не би съседите да ги избягват и да откажат да разговарят с тях, а също и властите да не затворят домовете им, нещо, което още не се правеше, макар че заплашваха да го сторят; самата мисъл за това ги ужасяваше.

През втората седмица на юни в енорията Сейнт Джайлс – все още огнище на заразата – погребяха 120 души и макар в съобщението да се казваше, че шестдесет и осем души умрели от чума, всички говореха, че броят им бил поне сто, като ги

пресмятаха по обичайния брой на погребаните за една седмица.

До тази седмица в деветдесет и седемте енориси на Сити нямаше случай на чума, с единственото изключение на споменатия французин. Сега в Сити умряха четирима: един на Уг стрийт, един на Фенчън стрийт и двама в Крукед Лейн. В Съдък изобщо нямаше чума – нито един човек не беше умрял от чума на другия бряг на реката.

Аз живеех отвъд Олдгейт, някъде по средата между Олдгейт Чърч и Уайтчапъл Барс, отгясно, т.е. на северната страна на улицата, и тъй като заразата не беше достигнала до тази част на града, в нашия квартал хората продължаваха да живеят спокойно. Но в другия край на града хората бяха страшно разтревожени и по-заможните, особено знатните и благородниците от западната част на града, напускаха Лондон на тълпи с все семейства и прислугата си по съвсем необичаен начин. Това личеше особено много в Уайтчапъл, т.е. Брод стрийт, където живеех самият аз: нищо друго не се виждаше, освен коли и двуколки с багаж, жени, прислуга, деца и прочие, както и карети със знатни люде и придружаващи ги ездачи – всички бързаха да заминат; след това се появиха празни коли, двуколки и запасни коне със слуги, които очевидно се връщаха или са били изпратени от провинцията да пренесат още хора; освен това се виждаха голям брой конници, някои сами, други придружени от слугите си – повечето натоварени с багаж и готови за път, както всеки можеше да разбере по външността им.

Това беше страшна и тъжна гледка и тъй като

трябваше да я гледам от сутрин до вечер (всъщност друго за гледане нямаше), тежки мисли ме изпълниха за бедата, сполетяла града, и големите нещастия, които очакваха онези, които щяха да останат в него.

В течение на няколко седмици хората толкова бързаха да заминат, че човек едва можеше да се добере до вратата на кмета – тълпяха се около нея, блъскаха се, за да се сдобият с паспорти и здравни свидетелства за онези, които щяха да пътуват в чужбина, тъй като без тях нито пропускаха да се преминава през градовете по пътя, нито да се пренощува в който и да е хан. И тъй като през този период никой не беше умрял в Сити, кметът издаваше здравни свидетелства на живеещите в деветдесет и седемте лондонски енориси и в Либъртис без никакви затруднения.

Това бързане, казвам, продължи няколко седмици, т.е. през целия май и юни, и то по-скоро защото се носеше слух, че правителството щяло да нареди да поставят контролни постове и бариери по пътищата, та да попречат на хората да пътуват, и че градовете по пътищата нямало да позволят на лондончани да преминават през тях, защото се боели да не би да пренесат заразата, макар и, поне отначало, слуховете да бяха безпочвени и плод на хорското въображение.

Вече започнах сериозно да се замислям и за себе си, да се питам какво да правя и какво да предприема, т.е. дали да реша да остана в Лондон, или да заключа дома си и да избягам, както сториха съседите ми. Говоря за това толкова подробно, защото не зная

дали няма да бъде от полза за онези, които ще дойдат след мене, ако се озоват в същата беда и ако ще трябва по същия начин да вземат решение; затова искам разказът ми да бъде за тях по-скоро поука как да действат, отколкото повествование за онова, което сторих, защото съзнавам, че те не биха дали и пукната пара да узнаят какво ми се е случило.

Трябваше да разреша два важни въпроса: единият, какво да правя с търговията и магазина си, който беше твърде голям и представляваше всичко, което притежавах на този свят; и другият – как да запазя живота си при такова страшно бедствие, което очевидно щеше да се разпространи по целия град и което, колкото и страшно да беше всъщност, изглеждаше още по-страшно поради моите и хорските страхове. Първото ми съображение беше извънредно важно за мене. По занятие бях седлар и тъй като търговските ми работи бяха предимно с търговци, свързани с английските колонии в Америка, а не с един магазин или със случайни сделки, търговията ми твърде много зависеше от тях. Действително не бях женен, но имах прислуга в магазина си, имах къща, магазин и складове, пълни със стока; накратко казано, да изоставя всичко това, без някой да го наглежда или без да натоваря доверен човек да се занимава с работите ми, би означавало да рискувам да изгубя не само търговията си, но и цялата си стока, т.е. всичко, което притежавах.

По същото време в Лондон живееше моят по-голям брат, дошъл от Португалия преди няколко години. Когато се посъветвах с него, той

ми отговори с три думи, изречени при съвсем друг повод: „Господарю, спасявай се.“ Накратко казано, той ми препоръча да се оттегля на село, както той самият възнамерявал да стори със семейството си, като ми рече нещо – което очевидно беше чул в чужбина, – че най-добрата предпазна мярка срещу чумата била да се бяга от нея. А на довода ми, че това означава да зарежа и търговия, и стока, и вземания, той ми отвърна със същите думи, с които аз подкрепях решението си да остана, а именно, че поверявам себе си и здравето си в Божиите ръце; това най-силно опровергавало съображенията ми да не изоставям търговията си и стоката си, „защото – казваше ми той, – не е ли толкова разумно да оставиш на Бога да реши дали да запазиш, или да загубиш търговията си, колкото и да останеш при такава опасност, като повериш живота си в неговите ръце“.

Не можех да твърдя, че съм затруднен да замина, защото няма къде да отида, тъй като имах и приятели, и роднини в Нортхамптъншър, откъдето беше семейството ни, а освен това в Линкълншър живееше единствената ми сестра, която беше готова да ме приеме и приюти.

Брат ми, който беше вече изпратил жена си и двете си деца в Бедфордшър и бе решен да ги последва, настоятелно ме увещаваше да замина. По едно време се съгласих с него и реших да тръгна, но тогава не можах да намеря кон, тъй като, макар и да беше вярно, че не всички лондончани напуснаха града, смея да твърдя, че всички коне действително го бяха напуснали; в продължение на няколко

седмици едва ли можеше да се купи или наеме кон в целия град. По едно време реших да тръгна пеша, заедно с един слуга, както правеха мнозина, и за да не спираме да нощуваме по хановете, да си носим войнишка палатка и да спим на полето, тъй като времето беше топло и нямаше опасност от простуда; казвам, както правеха мнозина, защото някои най-сетне прибягваха до това, особено онези, които бяха воювали в неотдавна завършилата война. И трябва непременно да отбележа, че ако мнозинството, които пътуваха, бяха сторили същото, чумата нямаше да се разнесе по толкова много градове и домове, което докара големи беди и унищожи толкова много хора.

Но точно тогава моят слуга, когото смятах да взема със себе си, ме измами: тъй като се беше уплашил от нашироко плъзналата болест и не знаеше кога ще тръгна, той ме изостави и избяга сам, така че трябваше да отложам заминаването си за известно време. А вземех ли решение да тръгна, все нещо осуetyаваше намерението ми и бивах принуден да отложам заминаването си. Тук трябва да разкажа нещо, което иначе би минало за ненужно отклонение, т.е., че в осуetyаването на отпътуването ми имаше Божия намеса.

Разказвам тази история като най-подходящия способ, който бих препоръчал всекому за такива случаи – особено ако той осъзнава грълга си и е готов да го изпълни. Такъв човек би трябвало да следи за особени предзнаменования, които се явяват в такава време, да ги види във взаимовръзката им, както и връзката им с въпроса пред него. Тогава,

струва ми се, презнаменованията може да се приемат като знак от Бога, който несъмнено сочи как да се постъпи в този случай: дали да замине, или остане, където си живее, когато избухне епидемия от заразна болест.

Една сутрин, както размишлявах по този въпрос, ми мина през ум, че тъй като нищо никога не ни спохожда без волята на Всевишния, в тези осуетявания на отпътуването ми има нещо необикновено и че трябва да помисля дали те не сочат нещо, дали не ми говорят, че волята на провидението е да не замине. Следната ми мисъл бе, че ако действително Божията воля е да остана, Бог е в състояние да запази живота ми сред смъртната опасност, която ме заобикаляше. Рекох си, дали ако се опитам да се спася с бягство от дома си и се опълча срещу тези презнаменования, които приемах за божествени, това нямаше да означава един вид бягство от Бога и че той можеше да изпрати своето наказание да ме настигне когато и където пожелае.

Тези мисли отново съвсем разколебаха решението ми да замине и когато пак говорих с брат си, му казах, че съм склонен да остана и да приема съдбата, която Бог ми беше отредил; обясних му, че смятам за свой дълг да постъпя така по причините, които посочих.

Брат ми, макар и твърде набожен човек, се изсмя, когато споменах за презнаменованията на провидението. Разправи ми няколко истории за подобни безразсъдно смели хора, както ги нарече, като мене; каза ми, че ако действително не можех

да пътувам поради болест или някакво друго страдание, аз трябваше да се подчиня на Божието указание и бидейки в невъзможност да замина, да приема указанията на този, който, като мой създател, има неоспоримото върховно право да разполага с мен; тогава не би било трудно да определя кое е знак на провидението и кое не. Но да приема като знак на провидението да не напускам града това, че не съм успял да наема кон, или защото слугата, който щял да ме съпровожда, ме изоставил, просто било смешно – нали съм здрав и имам ръце и крака и други слуги, съвсем лесно бих могъл да вървя пеш един-два дни; при това имах валидно здравно свидетелство и бих могъл да наема кон или да взема пощенската кола, което би било по-удобно.

Тъй като брат ми беше търговец и както вече споменах, преди няколко години се бе завърнал от Лисабон, той започна да разказва за пагубните последствия на вярата на турците и мюсюлманите в Азия и другаде, където бе ходил. Казваше, че като рачитали на вярата си в предопределението на съдбата, те смятали края на всекиго начертан и неизменно предварително определен; затова равнодушно ходели по местата, където се ширела болестта, и разговаряли с болните, поради което умирали по 10 000–15 000 души на седмица, докато европейците или търговците християни се затваряли в домовете си, не допусkali никого до себе си и така обикновено избягвали заразата.

Тези доводи на брат ми отново ме накараха да променя решението си и аз започнах да мисля за заминаване; съответно се разпоредих да се подготви

Всичко необходимо за пътуване. Междувременно болестта се беше разпространила наоколо. Според съобщенията погребаните бяха достигнали до 700 души седмично и брат ми каза, че не смее да остане повече в Лондон. Помолих го да ме изчака до следния ден, за да размисля и взема решение, тъй като вече бях подготвил всичко, доколкото беше възможно, по отношение търговските си работи – натоварил бях човек да се занимава с тях и не ми оставаше друго, освен да реша какво да правя.

Тази вечер се прибрах у дома твърде потиснат и разколебан; не знаех какво да правя. Определил бях вечерта да обмисля въпроса сериозно и останах сам. Вече хората, като че ли по негласно споразумение, бяха възприели навика да не излизат от дома след залез слънце по причини, на които ще имам случай да се спра по-нататък.

Даниел Дефо
Дневник на чумавата година

Превод *Васил Атанасов*
Отговорен редактор *Петя К. Димитрова*
Редактор *Илияна Бенова - Бени*
Коректор *Снежана Бошнакова*
Дизайн на корица *Яна Аргиропулос*
Предпечат *Яна Аргиропулос*

Английска. Второ издание.
Формат 84x108/32
Печатни коли 21,25
ISBN 978-954-2962-79-3

Издава

Апостроф

София, ул. „Кракра“ №20
тел. 02/ 943 87 16
email: books@apostrof.bg

Книгите на „Апостроф“ може да закупите от
www.enthusiast.bg

Печат РОПРИНТ

*Изненадващо,
„Дневник на чумавата година“
е задължително четиво за хората,
изправили се пред пандемията от Ковид-19.
The Telegraph*

През 1665 година чумата покосява Лондон, отнемайки почти 100 000 живота. По това време Даниел Дефо е само на пет, но по-късно извиква спомените си, за да създаде ярка хроника на епидемията и жертвите ѝ. В книгата следваме разказвача по улиците на преобращения град – пътищата са призрачно празни, по вратите на заразените къщи са изрисувани червени кръстове, колите на мъртвите са се запътили към изкопаните в гробищата ями. Срещаме и ужасените жители на града, в който освен болестта върлуват страхът, изолацията и звуците и миризмите на човешкото страдание. И всеки от тези жители има история, която трябва да бъде разказана.

Шокиращо яркото описание на съсипания от болестта Лондон прави „Дневник на чумавата година“ най-убедителният разказ за Голямата чумна епидемия, който някога е писан.

